

Ο ΜΠΡΑΜΣ ΩΣ ΞΕΝΟΣ ΤΟΥ ΛΙΣΤ

“Ο Βίχελμ Μάιερ, Γερμανός φιλόλογος και μουσικολόγος, γεννήθηκε στο Σπάιερ την 1η 'Απριλίου 1845 και πέθανε στις 9 Μαρτίου 1917 στο Γκοστλίνγκεν, στο Πανεπιστήμιο του δόλου κατείχε από πολλού την έδρα της κλασσικής φιλολογίας. 'Ασχολήθηκε πολύ ως μουσικολόγος με την Ιστορία της μουσικής γενικώς και ιδιαίτερα της μεσαιωνικής. Έκ των έργων του αναφέρονται: «Τοιμαζός των λέξεων εἰς τὴν λατινικὴν μεσαιωνικὴν ποίησιν» «Πηγαί τῆς ἐν γένει ρυθμικῆς ποιήσεως», «Πρώται ἀρχαί τοῦ μετῆτος». Γενικῶς τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ εἰς τὴν φιλολογοῦν ἀκόμη στρέφεται πρὸς ὅτι ἐσυνήθισαμε νὰ θεωροῦμε κοινὰ στοιχεῖα ποιήσεως καὶ μουσικῆς: Τὸν τοιμαζὸν καὶ τὸν ρυθμὸν. Ἐγραψε ἐπίσης βιογραφίας μουσικῶν σὲ ὕφος εὐχάριστο καὶ εὐληπτο πού ἐπιτολόφησε «Χαρακτηριστικὰ πορτραῖτα μεγάλων μουσουργῶν». Ἄπο αὐτὲς παραλαβαίνομε τὸ παρακάτω ἀπόκομμα.

Σ.Τ.Μ.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 'Ιουνίου 1833 ἔφθασαν αὐτὸ μουσάφιλι Βαϊμάρη τὸ Μπράμς καὶ ὁ ὄνομαστός βιολονίστας Remenyi. Ὁ Λίστ, πού γιὰ μεγάλη ἐκπλήξη ὄλου τοῦ κόσμου, σὺν ἀπόπειε τῆς δόξας του ὡς βιρτουόζου, διέκοψε ἀπότομα τὴ σταδιοδρομία του ὅς κονσερτίστα, —πού ὡς τότε τοῦ εἶχε προσκομίσει δάφνες ἀσύγκριτων θρίψιμων σὺν πέρασμα τοῦ ἀπὸ ὅλες τῆς ἡδῶρες τῆς Εὐρώπης,—γιὰ νὰ ἀφιερῶσθ ὅτῃν ἄλλῃ τοῦ ἀποστολῆ ὡς μαέστρου, δασκάλου καὶ συνθέτου, εἶχε κατασταλάξει ἐπίσης ἐκεῖ. Κουρασμένος χορτασμένος ἀπὸ τὶς τόσες νίκες του, ἀποζητώντας ἕνα ἥσυχον σπιτικό καὶ ἕνα μικρὸ, ἀλλὰ μὴ κατανόησον γιὰ τὴν μουσικὴ κύκλο, πού θὰ τοῦ ἔδινε τὴν ἀπαιτούμενη ἐμπνευση γιὰ δημιουργίαν, ἐγκαταστάθηκε ὁ χαϊδεύμενος εὐνοομένου τῆς Εὐρώπης στὴ μικρῇ, πνευματικῇ ὁμως προηγήμεν Βαϊμάρῃ ἀπὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1844 καὶ δέχτηκε τὴ θέσιν τοῦ Αὐλικοῦ Ἀρχιμουσικοῦ, πού τοῦ πρόσφερε ὁ Δουεῖ κυβερνήτης τοῦ τόπου. Κατοικία του ἔγινε τὸ «Ἄλτενμπουργκ», ἕνα εὐρύχωρον περίπλοκον οἶκον, χτισμένον μοναχικῶς πᾶσι σ' ἕνα ὕψωμα μὲρὸς στὴν πόλιν, ὅπου ἀποτραβήχτηκε μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ σπιτικοῦ αὐτοῦ, μίαν γυναῖκα ἐξαιρετικῶς καλλιεργημένην, τὴν Ρωσιίδα πριγκίπισσα Καρολίνα Ζαῖν—Βιτγκενστάιν—πού γιὰ χάριν τοῦ ἐκατέλειπε κοινωνικῇ θέσιν, ἀξιώματα, καὶ πλοῦτιν,—καὶ σχηματίσας γρήγορα γόρυν τοῦ ἕνα κύκλον ἀνθρώπων πνευματικῶν, Ἐτοίμοι παρέλασαν σὺν τὸ παλιὸ ἐκείνου κλασσικῷ ἔθειον μίαν καινούριαν ἀνθιστῆ τῆς τέχνης καὶ ἀνέπτυξε μίαν δραστὴν μεγίστην ἐκτέτασιν καὶ σπουδιότητι, γιὰ τὴν γενικὴν μουσικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς του. Καὶ ἐκδηλώθηκε ἡ ἐπίδρασί του σὺν τὴν τόσο γιὰ τὸν Βάγκνερ, ὅσο καὶ γιὰ τὸν Μπερλιόζ καὶ γιὰ τὸν Σούβαν, τὸν Ρουμιντσίαν, τὸν Ράφφ καὶ πολλοὺς ἄλλους πού τοῦς προετοίμασε τὸ ὄρμον καὶ βόηθησεν τὴν κατανόησίν του. Σὲ κομμικῇ καινούριαν ἐμφάνισιν στὴ μουσικῇ, πού εἶχε μίαν κῆποιαν σημασίαν, δὲν ἔβρινε ἀδιέφορον καὶ ἀσυγκίνητος. Οἱ συναυλίαι πού ὄργαζοντες ἀκούσαν μίαν ἄλλῃ ἀφάνταστὴν καὶ σὲ μεγάλην μάλιστα ἀκτίαν, καὶ τὸ ἴδιον γίνονταν μετὰ τῆς ἀλοφάντησιν μετὰ τῆς Κυριακῆς, πού ἔβρινε κάθε ἔρβωσάν σὺν ὅπτι του.

Ἄλλ' ὡς γυρισοῦμε στυὸς δύο καλλιτέχνες, τὸν Ρέμενυι καὶ τὸν Μπράμς. Ὅταν ἔφθασαν στὴ Βαϊμάρῃ κατέβησαν σ' ἕνα μέτριον ξενοδοχεῖον καὶ, ὅπως μᾶς πληροφοροῦσι ὁ Γάλλος συγγραφεὺς Imbart, μόνος ὁ Ρέμενυι πρῶτα, ἐπισκέφθηκε τὸν Λίστ, πού, σάν συμπατριώτης, τὸν ὑποδέχτηκε μετὰ περιστῶ ἐγκαρδιότητα. «Ἐυποπεύομαι, πού εἶπε τέλος, πὸς τὸ ταμεῖον σας δὲν θὰ εἶνε σὲ ἀνθρώρῃ κατὰστασιν» καὶ ὅταν ἐκείνος τὸν ἐβεβαίωσε, πὸς δὲν εἶχε πέσει ἔξω ἔΞ, τότε—πρόσθεσε ἔλατε νὰ μείνετε σὺν ὅπτι μου. Ἐγὼ ἔθση καὶ γιὰ σᾶς σὺν Ἄλτενμπουργκ!» «Ἐῶ!» εὐχαριστῶς, Μάιστερ, μὰ ἔξρετε, δὲν εἶμαι μόνος!» «Ἐχετε, τοὺς μαζοῦ σας καὶ τὸν ὄπρητῃ σας: ῶθησε ὁ Λίστ. «Ἄ!» ὁχι ἀπάντησε χαμογελώντας ὁ Ρέμενυι: ὁχι. Ἐγὼ ὁμως μαζοῦ μου μίαν μεγαλοφυῖαν!» ἘΤὶ πρᾶμα» ἔξαναρώθησε ὁ οἰκοδοσότης. Ἐπίσημα τότε ὁ Ρέμενυι ξανάπη: Μίαν μεγαλοφυῖαν! Κ' ἔκανε ἕνα πρόχειρον πορτραῖτον τοῦ νεαροῦ Βορειογερμανοῦ, πού παρουσίασε στὸν Λίστ ὡς τὸν μεγαλοτέρον συνθέτην ὕστερα ἀπὸ τὸν Μπετόβεν. «Καὶ ἡ «μεγαλοφυῖα» σας αὐτῇ εἶπε μετὰ τὴν ἴδια πάντα καλωσσίην, ὁ Λίστ ἔχει χωρὶς ἄλλο τὴν ἴδια ταμειακὴ ἀνάμια!» «Κι' αὐτὸ εἶνε ἀλήθεια» ἀπάντησε ὁ Ρέμενυι! «Ἄ!» τότε φέριτε μὸν τὴν καὶ θὰ δοῦμε, εἶπε γελώντας πάλι ὁ Λίστ.

Μὲ τὴν παροιμιώδη γοητευτικὴν τοῦ κοσμικῇ ἐγκαρδιότητα ὑποδέχτηκε σὺν λίγο ὁ Λίστ τὸν ὡς τότε ἀγνωστό του καλλιτέχνη, πού ἀβγαλτος καθὼς ἦταν καὶ ἀπὸ φυσικὸν τὸν ἐλάτιστα διαχτικῶς, ἐνοιώσε τὸν ἑαυτοῦ σὺν σχεδὸν στενωχωρημένον μὲρὸς σὲ τὴν ἐθνητικὴν προθυμίαν. Σ' αὐτὴ τὴν πρώτη συνάντησιν Λίστ καὶ Μπράμς βρέθηκε καὶ ὁ Ἀμερικανὸς πιανίστας καὶ δάσκαλος τοῦ πιάνου William Mason καὶ μᾶς τὴ διηγείται σ' ὅλες τῆς τῆς λεπτομερείας: «Κάποιον βράδον—λέει ὁ Mason—στὶς ἀρχὲς τοῦ 'Ιουνίου 1853 μίαν εἰδοποιόσθε ὁ Λίστ μετὰ λίγους του γραμμῆς νὰ πηγαίνομε τὸ πρῶνὸ τῆς ἐπομῆνης σὺν Ἄλτενμπουργκ, γιὰτὶ περιέμενε τὴν ἐπισκέψην ἐνὸς νέου γιὰ τὸν ὅποιον λέγεται πὸς ἔχει καὶ ὡς πιανίστας καὶ ὡς συνθέτης ἕνα ἐξαιρετικὸν ταλέντον. Τὸ νομᾶν τοῦ εἶνε Γιοχάνες Μπράμς. Θὰ ἐμφανίζονταν μαζοῦ μετὰ τὸν Ρέμενυι. Ὅταν ἔφθασα σὺν Ἄλτενμπουργκ μετὰ τὸν Κλίντφορτ, τὸν περίφημον μαθητῇ τοῦ Λίστ καὶ ἐξέχοντα πιά τότε πιανίσταν, ἤβραμε σὺν σαλόνιν τὸν Μπράμς καὶ τὸν Ρέμενυι μετὰ τὸν Ράφφ καὶ τὸν Προῦκκερ. Ἄφου χαρτερίσαμε τοὺς δύο ἔλεους ἀπὸ τὸν ὅποιον ὁ Ρέμενυι μᾶς ἦταν ἤθη ἐκ φήμης γνωστός, προχώρησα πρὸς ἕνα τραπεζάκι πού ἦταν ἀφημέναν κάποια μουσικῇ χεῖρῶρα. Ἦταν ἀνεβότες ἀκόμη τότε συνθέσεις τοῦ Μπράμς. Γορδιὰ κάμπωσες σελίδες ἀπὸ τὸ τετράδιον, τὸ πρῶτον τοῦ σωροῦ. Ἦταν τὸ κῆρσιον, ἔργον ὁ σὲ μὲ μεμολᾶ ἔλασσονα Ὅσο θυμοῦμαι, τὸ γράψιμον ἦταν τόσο δυσαναγνώστο πού συλλογιστικῶς, πὸς ἂν ἀποφασίσει νὰ μελετήσῃ τὸ κομμάτι αὐτὸ ἄπρεπε, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλη δουλειὰ νὰ βάλω νὰ μοῦ τὸ ἀντιγράψουν. Τέλος κατέβηκε καὶ ὁ Λίστ. Ὑστερὰ ἀπὸ λίγον, ἀφοῦ μιλῶσαμε γιὰ διάφορα, στράφηκε στὸν Μπράμς, καὶ τοῦ εἶπε: «Θὰ ἦταν πολλὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μᾶς ν' ἀκούσομε μερικῆς σας συνθέσεως. Ἐχετε ἴσως διάθεσιν νὰ μᾶς παίξετε κάτι;» Ὁ Μπράμς, πού ἦταν ὀλοφάνερα νευρικός, διαβεβαί-

ωσε πώς βρισκόταν σε τέτοια ταραχή, που το ήταν άδύνατο εκείνη τη στιγμή να παίζει και δεν έπεισθηκε να κινηθεί προς το πάνω μ' όλες τις ένοπλουντες και σοβαρές συστάσεις του Λίστ και του Ρέμενυι.

Ο Λίστ, που εδω πώς έτσι δεν ήταν δυνατόν να γίνει τίποτα, προχώρησε προς το τραπέζι, πήρε εκείνη ακριβώς τη δισανάνγνωστη σύνθεση, το σκέρτσο και είπε. «Λοιπόν θα χρειαστεί να παίζω εγώ!» Ακούμπησε τις νότες στο αναλόγιο του πιάνου και τις όνιζει. Έγχαμε πολλές φορές θαυμάσει τις άπιστευτες Ικανότητες του Λίστ στην έκ πρώτης θέσης ανάνγνωση και τον ξέραμε άλλανθαστο πάντα. Μ' δλη μας δμως την άπνευτη ένωπιόσωση στην δεξιοτέριά του αυτή, και ο Ράφφ κ' έγω νιώθαμε μία μουσική άωνία, ένα φόβο μήπως τή φορά αυτή άπογοιτευθούμε. Έγω μάλιστα κυριολεκτικώς έστρεμα όταν άρχισε να παίζει ο Λίστ. Έκεινος δμως όχι μόνο το διάβαζε με μία καταπληκτική εύκολία, μά έκανε ταυτόχρονα ένα έπαιζε και την κριτική του, άλλάθητη κ' αυτή σε τρόπο, που ο Μπράμς παρακολουθούσε κατάπληκτος και μαζί γοητευμένος. Ο Ράφφ βρήκε, πώς άρωσιμα μέρη του σκέρτσου ήταν έπηρεασμένα από το σκέρτσο του Σοπέν σε σί μπερόλ έλδσσονα. Έμμένα ή ομοιότητες μου φάνηκαν άσημάτιες, ανάξιες προσοχής, άλλες τε και ο Μπράμς διαβεβαίωσε πώς ως τη στιγμή εκείνη δεν είχε άκουσει ούτε διή σύνθεση του Σοπέν. Έπειτα άπ' αυτό ο Λίστ έπαιξε άκόμη και ένα μέρος από τη συνάτα του νεαρού συνθέτη σε ντό μείζονα έργο 1».

Όσο δμως και να γοητευόταν ο Μπράμς από την πραγματική συναρπαστική προσωπικότητα του όνομαστού Άμφιτρώνος του, αίσθανόταν κτι σάν άμχανία, —πάρη τη μεγάλη του χαρά— μία τούδε έπαινούς που τόσο τον δέξωσαν μέσα σ' αυτό το θυμάμα που διαρκώς έκάνιζε μπροστά του, μέσα σ' αυτή την εύλη ένοιωση ένα είδος πίεσης της πανθομολογόμενης μετριοφροσύνης του και—φορές φορές—της ευθιότητος του άκόμα. Ούτε τα πολύτιμα άντικείμενα, τα άνωμηνα, και ο καλλιτεχνικό θησαυροί που ο Λίστ είχε μαζέψει από τα ταξίδια και τις περιόδες σ' όλον τον κόσμο και που διαλαλούσαν και διαιώνιζαν τη δόξα και τη φήμη του, ήταν Ικανά να τον κρατήσουν για πολύ όπό την έπίδραση της έντυπώσεως που του έδιναν την πρώτη στιγμή, όσο μεγάλη και άν όποτεβή πώς ήταν. Έπειτα αυτή ή θεοποίηση του Λίστ από τους μαθητάς του, έτσι χτυπητά που γινόταν, ήταν κτι ένο για τον χαρακτήρα του, κ' όσο και άν άναγνώριζε την άξία του μεγάλου δασκάλου, δεν μπορούσε να λαβαίνει μέρος σ' αυτήν. Όσο για τις συνθήκες του, αυτές πιά, δεν μπορούσε να τις αισθανθεί, πράγμα πολύ φυσικό άφοι ήταν ο δού τους δυδ φύσεις τόσο διαφορετικές και άφοι ός ίδιουσγκρασία δεν κατώρθωνε να συκινηθεί άπ' δι δεν ίσσυγγένευε με τη δική του ψυχοσύνθεση. Έπειτα δεν άγαπούσε τα κόμματα ούτε είχε την Ικανότητα να άργάεται γι' αυτά και για την έπικράτησή τους. Μολονότι ήταν άποφασιστική και θεληματική προσωπικότης ο Μπράμς δεν ήταν χαρακτήρ μαχητικός όπως ο Λίστ και ο Βάγγνερ, που ήθελαν να έδραϊώσουν ως νεωτεριστά της μουσικής ένα καινούριο μουσικό βιοέλιο έπάλλλλοντας τις ίδες και τη θέλησή τους και νικώντας κάθε άντίσταση. Δεν ήταν «μουσικοί του μέλλοντος, άλλα μάλλον μία συντηρητική προσωπικότης ο Μπράμς, που σκετόταν άντικρυ στις «νεογερμανικές μουσικές έπιδιώξεις» έπιφυλακτικά, όταν δεν τις έπέκρινε και δεν τις άπεκοκίμαζε κ

έβλεπε σάν μοναδικό ίδεώδες της καλλιτεχνικής δημιουργίας τη διάληρη της κληρονομιάς, που άφησαν οι μεγάλοι δάσκαλοι του παρελθόντος, την έκφραση δηλαδή ίδεών και αισθημάτων με τις παλιές δοκιμασμένες φόρμες των κλασσικών. Έστρεφε λοιπόν το βλέμμα πάντα προς το γνωστό περασμένο με μία συνειδητή βεβαιότητα και άγωνιόταν να κέρσει μοδστο καινούριο, μέσα σε παλιό ποτήρι, τραβώντας προς την έκπλήρωση του σκοπού του αυτού με βήμα σίγουρο και έπιτηρώντας πάντα τον έαυτο του για να μη παρσσωθεί από κομμάτι φωνή, κ' άς βούλιζαν ένα πλθθος άπ' αυτές γύρω του. Αυτή ή συντηρητικότης του έβαι που τον έκαμε να βάλει μαζί με τον Γιάοχιμ και άλλους την ύπογραφη του κάτω από ένα καινήστο διαμαρτυρίας κατά των νεογερμανικών έπιδιώξεων της μουσικής. Το καινήστο αυτό τελείωσε με τη δήλωση πώς: «οι ύπογεγραμμένοι δεν ανανγνωρίζουν τις άρχες που διακρίνεται και προπαγανδίζει ή «Νέα Μουσική έπιθεώρηση» του Φράντς Μπρέντελ και πώς δεν μπορούν παρά να έπικρινουν και να καταδικάζουν τα προϊόντα των Άρχων και των μαθητών της λεγόμενης Νεογερμανικής Σχολής, που ή χρησιμοποιούν έμπράκτως ή άγωνιόντων να διαδοθούν και να έπιβάλουν νέες άκατανόητες θεωρίες, άντίθετες προς αυτή την οσία της μουσικής».

Έτσι κάθε μέρα έκαιρνε την άπόφαση να έγκαταλείψη το Άλτεμποςργκ και κάθε μέρα άφινε πάλι να παρσούεται από τη γοητευτική προσωπικότητα του Λίστ και να δεσμεύεται άπ' αυτόν. Τέλος κώλεσε τον Ρέμενυι να τον άκολουθήσει και να φύγουν για τη συνείχιση της καλλιτεχνικής τους περιόδας. Αυτός δμως ο τελευταίος, αίσθανόταν περίφημο στο φιλόενο εκείνο σπιτι και δεν έβειχνε κομμάτι διάθεση να το έγκαταλείψη. Ο ατάρρακος εκείνος δεξιοτέχνης αίσθανόταν να μεγαλώνη το γόστρου του μέσα στο έκλεκτο εκείνο περιβάλλον της μουσικής αυτής «Αόλης» κ' έβήλωσε στον σύντροφο του, πώς άποφάσε να έγκαταλείψη «αυτό το είδος της έπαιτίας στρατοκόπων που γορνάνε από χωριό σε χωριό» και πώς άν ο Μπράμς ήθελε, κ' είχε χράστη τη Βαϊμάρη και την καλύτερη, μπορούσε να φύγει μόνο». Ο Λίστ προσπάθησε με τον συνειθισμένο άξιαγάπητο τόνο του να πείση τον Μπράμς να μείνη άκόμη κοντά του, μα δεν το κατώρθωσε Κ' έτσι ύστερα από λίγο έφυγε, άφοι συμπληρώσε λίγες έβδομάδες παρμονής στη Βαϊμάρη. Άργότερα δηηόταν: «Κατάλαβα πώς δεν ταίριαζα εκεί μέσα. Έθπρεπε να έλω και να κάνω φωτιές, να προσποιούμαι ένθουσιασμούς που δεν είχα κ' αυτό μου ήταν πάντα άδύνατο». Έξ τούτο, άν και ποτε πιά δεν έπισκεπήτη τον Λίστ, πάντα ανανγνωρίζει την ευγένεια του χαρακτήρα του, την άπείροστη καλωσγήνη της ψυχής του και τη γοητεία που άκούοις το παίξιμό του στον άκρατή, με τη θερμότερα και τα πιο ένθουσιαστικά λόγια: «Όποιος δεν άκουσε τον Λίστ—έλεγε— δεν μπορεί να έξη!» Έρχεται αυτός, έπειτα για πολύ κανένας ύστερα άπ' αυτόν, κ' έπειτα άπ' αυτό το κενό ο άλλες δισομότητες. Το παίξιμό του ήταν κάτι το μοναδικό, το άούγκριτο, το άμίμητο». Και κώποτε έπτε στον Κλάους Γκρότ: «Έβραβα παίζουμε και μες πάνω, ως τόσο ο καθένας μας δεν έχει παρά λίγα δάκτυλα άπό τα δυδ δικά του χέρια!»

Ο Μπράμς έφυγε από τη Βαϊμάρη και πήγε στο Γκρέτινγκεν ναυρη τον Γιάοχιμ, όπου έμεινε κοντά του δυδ μήνες περίπου. Ο Γιάοχιμ προσπάθησε να τον πείση να έπισκεφή τον Σούμαν στο Ντύσσελντοφ, που τοδ είχε μίληση για την άνατολή του καινούριου αυτού δόστρου στο μουσικό στερέμα, όταν είχε συναντηθεί μαζί του στις μουσικές γιορτές του Ρήνου. Ώς τόσο ο Μπράμς έπιχείρησε πρώτα ένα ταξίδι με τον Ραϊντοελ και τον Κνότενοτοκ κατά μήκος του Ρήνου, που τοδ φάνηκε δληθινά άπολαυστικό κατάληξε στο σπιτι του Σούμαν, με την γνωριμία του όποιου άρχίζει ούσιαστικώς το καλλιτεχνικό του άνέβασμα.